

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZGODOVINO

IZTOK STARIHA

Ostrogoti v Italiji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZGODOVINO

IZTOK STARIHA

Ostrogoti v Italiji

Diplomsko delo

Mentor: doc. dr. Dušan Mlacović

Univerzitetni študijski program
prve stopnje: Zgodovina in Pedagogika in Andragogika

Ljubljana, 2017

Izvleček

V diplomskem delu predstavim preseljevanje in oblikovanje Ostorogotov, od prvih selitev iz območja Baltika, do njihove končne naselitve v Italiji pod Teoderikom Velikim. Predstavljeni so začetki oblikovanja Gotov kot majhnega ljudstva do oblikovanja veliko večje polietnične skupine ob Črnemu morju, kjer pride do njegove prve delitve. Proces oblikovanja Ostogorov se nadaljuje tudi po prihodu Hunov. Nekatere skupine se takoj zatečejo pod zaščito rimskega cesarstva, nekatere pa se napadalcem nekaj časa upirajo na koncu pa postanejo del novega hunskega kraljestva v panonski nižini. Od tam se po smrti Atila preselijo na ozemlje bizantinskega cesarstva, se združijo s tračansko skupino Ostrogotov in nekaj let kasneje zavzamejo celotno Italijo. Državo Teoderika Velikega sta močno zaznamovala tudi njegova zunanja politika do drugih barbarskih kraljestev na območju nekdanjega Zahodnorimskega cesarstva (tu prevzame Teoderik vodilno vlogo) in do Vzhodnorimskega cesarstva, s katerim se Teoderik trudi ohraniti dobre odnose, ter njegov odnos do senata v Rimu, ki ga je o svojih odločitvah obveščal, ni pa imel pomembnejše politične funkcije.

Ključne besede: Ostrogoti, Teoderik Veliki, preseljevanje

Abstract

In my abstract I present the migrations and creation of the Ostrogoths, from their first migrations from the Baltic region, to their final settlement in Italy under Theoderic the Great. The beginnings of the formations of the Goths are presented, from a small people, to the creation of a much larger, polyethnic formation on the coasts of the Black Sea. The proces of forming the Ostrogoths continued even after the arrival of the Huns. Some groups immediately sought shelter within the Roman Empire, some struggled in vain for a while, before they have become part of the new Hunic kingdom. From Panonia, the Ostrogoths migrated into the land of the Byzantine Empire, where they united with the Thracian group of the Ostrogoths and later conquered all of Italy. The land of Theoderic the Great was marked by his foreign policy with the other barbaric lands of the former Western Roman Empire (where Theoderic assumed the leading role) and with the Eastern Roman Empire, with wich he tried to preserve good relations. Equally important was his relationship with the Senate of Rome, whom he informed of his decisions, but it did not play an important political role.

Key words: Ostrogoths, Theoderic the Great, migrations

KAZALO

Kazalo

UVOD.....	5
PRVE OMEMBE GOTOV	8
GOTI OB ČRNEM MORJU	10
OSTROGOTI PRED IN PO PRIHODU HUNOV	13
OSTROGOTI V PANONIJI IN NA BALKANU	16
SELITEV V ITALIJO IN TEODERIKOVA ZUNANJA POLITIKA	20
GOTSKE VOJNE IN RAZPAD OSTROGOTSKE DRŽAVE	23
DRUŽBENI ODNOSI V OSTROGOTSKI ITALIJI	28
TEODERIKOV ODNOS DO SENATA.....	32
RAVENA	34
SKLEP	36
VIRI IN LITERATURA	37
ZEMLJEVIDI.....	38

1. UVOD

V diplomskem delu bom predstavil etnogenezo oz. oblikovanje Ostrogotov, selitve Gotov iz Skandinavije oz. od obal Baltika do Črnega morja, vpliv prihoda Hunov na oblikovanje Vizigotov in Ostrogotov, ostrogotsko selitev iz Panonske nižine v Vzhodno rimsko cesarstvo, vojne Teoderika Velikega na Balkanu, preselitev Ostogotov v Italijo, zunanjo politiko države Teoderika do drugih barbarskih držav in do Bizantinskega cesarstva, ter odnos Teoderika Velikega do rimskih senatorjev.

V prvem obdobju so se Goti naselili ob južnih obalah Baltskega morja (današnja severna Poljska) in ob reki Visli, od koder so se izselili sredi tretjega stoletja (okoli leta 250) zaradi prenaseljenosti, pomanjkanja hrane, ali pa ker so jih ogrožala druga ljudstva. Večina podatkov o Gotih v tem času je bila pridobljena na podlagi arheoloških izkopavanj in analize grobov na območju današnje Poljske. Pisnih virov za to obdobje je malo – omenjajo se v času markomanskih vojn, kot eno od ljudstev, ki je vplivalo na poraz Markomanov. Ptolomej v svoji Geografiji omenja, kje so naseljeni Goti, glavni vir pa je Jordanesova Getika.

Med selitvijo in po prihodu do Črnega morja je prišlo do razdelitve Gotov na dve večji skupini (meja med skupinama je postala reka Dnjester). Takrat so začeli Goti tudi prvič ogrožati Rimsko cesarstvo. Prišlo je do več vpadov čez Donavo, izvedli so pomorske napade na severni del Male Azije, uspel pa jim je tudi ladijski prodor skozi Bospor in Dardanele, izkrcanje v Grčiji ter plenjenje po Egejskem morju.

Četrto stoletje je prineslo veliko sprememb za Gote. Goti ob Donavi so nehali ogrožati Vzhodno rimsko cesarstvo, v času cesarja Konstantina II. pa je bil zgrajen tudi kamnit most čez Donavo, ki je omogočal boljšo trgovino med Goti in Rimljani, vendar pa so se razmere znova zaostrole okoli leta 350. Goti vzhodno od Dnjestra so v tem času močno razširili svoj vpliv in so prevladovali nad ostalimi ljudstvi v vzhodni Evropi. Leta 376 so napadi Hunov povzročili, da so se morali Goti ponovno seliti. Večina Gotov zahodno od Dnjestra se je odločila za beg pred Huni in je prečkala Donavo, medtem ko so se predniki Ostrogotov odločili za odpor in bili premagani. Del Ostrogotov je pobegnil pod zaščito Rimljanov, nekaj pa jih je bilo vključenih v novo hunsko državo in so se skupaj z drugimi ljudstvi v naslednjih desetletjih preselili proti zahodu (večinoma v Panonsko nižino).

V petem stoletju so se Ostrogoti oblikovali kot ljudstvo. V okviru hunske države so bili naseljeni ob srednji Donavi, od koder pa so se po smrti Atila in propadu hunske države

preselili na jug. Vodstvo nad Vzhodnimi Goti v tem obdobju je prevzela dinastija iz katere izhaja tudi Teoderik Veliki. Pod vodstvom Teoderikovega očeta in njegovih bratov so se Ostrogoti preselili na območje bizantinske države. Tu so si v vojnah s tračanskimi Goti priborili dovolj velik vpliv, da je bizantinski cesar Zenon poslal Teoderika in njegove Gote v Italijo, kjer naj bi vladal v njegovem imenu.

V vojni z Odoakrom je Teoderik osvojil Italijo in ustanovil ostrogotsko državo. V svojem vladanju je bil neodvisen od Bizanca, čeprav naj bi uradno tam vladal le v cesarjevem imenu. Oblikoval je tudi svojo zunanjo politiko do drugih barbarskih držav, ki so nastale na ozemlju nekdanjega Zahodnega rimskega cesarstva. Vojaško je premagal vandalsko državo v severni Afriki, s središčem v Kartagini, izvajal je regentstvo v vizigotski državi in poročil svojo naslednico s prihodnjim zahodnogotskim kraljem. V Galiji je poskušal zmanjšati vpliv frankovske države, ki jo je takrat vodil Klodvik, ki je imela tudi velik vpliv na Burgundijce. Na Balkanu je razširil svojo državo do meje z bizantinskim cesarstvom na račun gepidske države, ki jo je na območju zahodno od Donave premagal. V odnosu do Bizanca se je Teoderik Veliki trudil ohranjati dobre odnose. Njegovim naslednikom to ni uspelo in do sredine šestega stoletja so ostrogotsko državo uničili Langobardi.

Teoderik Veliki se je v svojem kraljestvu trudil nadaljevati tradicijo rimskega cesarstva. Na vodilne položaje je imenoval ljudi iz vodilnih italijanskih družin, obdržal je senat v Rimu, eden njegovih glavnih svetovalcev je bil Rimljan Kasiodor. Ohranjal je tudi dobre odnose z rimsko Cerkvijo, saj je bil odnos s pomembnimi družinami in Cerkvijo pogoj za uspešno notranje delovanje Ostrogotskega kraljestva.

Pri pisanju diplomskega dela sem uporabil literaturo in vir v angleškem jeziku. Pričakoval sem, da bo na to temo napisane več literature, vendar pa je večina knjig napisana v nemščini, ki je ne znam, zaradi česar sem se moral obrniti na literaturo v angleškem jeziku, ki sem jo našel. Temelj mojega diplomskega dela je Wolframova knjiga *History of the Goths*, o oblikovanju in delovanju Teoderikove države pa sem največ izvedel iz knjige Johna Moornheda, *Theoderic in Italy*.

2. PRVE OMEMBE GOTOV

Za obdobje prvega in drugega stoletja našega štetja je za zgodovino Gotov le malo pisnih virov, večina podatkov, ki jih o Gotih imamo, je bila pridobljenih na podlagi arheoloških izkopavanj – t.i. kultura Wielbark, ki je bila razširjena v vzhodni Pomorjanski ter današnji osrednji (ob reki Visli) in jugovzhodni Poljski. To kulturo ločita od ostalih kultur na tem področju predvsem dva elementa: način pokopavanja umrlih (razširjeno je bilo pokopavanje in upepelitev oz. kremacija) in dodajanje orožja v grobove moških (pokopani so bili brez orožja).¹

Pojavlja se tudi problem izvora Gotov oz. njihovih prednikov. Viri iz tega obdobja omenjajo Gutone (prednike Gotov) na današnjem Poljskem oz. ob Baltiku; Jordanes pa v svojem delu Getika omenja skandinavski izvor Gotov. Za skandinavski izvor Gotov ni veliko dokazov, omenjajo se kot legende o njihovem izvoru, pomembna pa so nekatera imena na današnjem Švedskem (predvsem otok Gotland). Wolfram v svoji knjigi trdi, da je šlo za selitev manjših skupin, ne pa celih ljudstev. Po tej teoriji bi iz Skandinavije lahko prišlo več manjših skupin, ki so se kasneje pridružile večjim ljudstvom in si skozi čas pridobile oblast nad njimi, legende oz. zgodbe o njihovem izvoru pa so se prenesle na celotno ljudstvo.²

Goti oz. Gutoni se prvič omenjajo v zvezi markomanskimi vojnami. V prvem stoletju in pol našega štetja se je širjenje Rimskega cesarstva ustavilo. Zadnja pomembnejša osvojitve je bila zavzetje Dacije na Balkanu, sicer pa so bile razmere mirne. Ob mejah cesarstva so se naselila različna ljudstva, ki jih je privabilo bogastvo Rima in ki so tam ustanavljala svoje države. Eno od teh ljudstev so bili tudi Markomani, ki so do sredine drugega stoletja dobro sodelovali z Rimom. Vendar pa je prišlo v njihovi državi okoli leta 150 do trenj, ki so prerasla v vojno. Goti so bili v tem času naseljeni ob obalah Baltika, kot poroča, med drugimi, tudi Ptolomej. Goti so bili takrat tesno povezani z Vandali, ki so bili tačas pod oblastjo Markomanov. Zaradi oddaljenosti od središča markomanske države se je tu začel oblikovati odpor proti osrednji oblasti. Del tega odpora je predstavljal plemič Katualda, ki se je z vojsko Gutonov odpravil proti jugu. Vojna se je razširila na širše območje ob meji Rimskega cesarstva, zaradi česar se je vanjo vmešal tudi Rim. Katualda je uspel prevzeti oblast v državi, vendar se ni uspel dolgo

¹ Peter Heather, *The Goths* (Bodmin, 1996), 22, 23.

² Herwig Wolfram, *History of the Goths* (München, 1979), 37.

obdržati. Tako kot prejšnjega markomanskega kralja so ga sprejeli Rimljani, ljudstva, podrejena Markomanom, pa so se ponovno razporedila ob meji s cesarstvom.

Markomanske vojne so sprožile prve premike germanskih ljudstev proti rimskemu cesarstvu, ki pa je te poskuse ustavilo. Vojna je sprožila tudi selitev Gotov proti vzhodu oz. jugovzhodu proti obalam Črnega morja, kar je bilo zelo pomembno za njihovo nadaljnjo zgodovino. Po končani vojni so se začela manjša germanska ljudstva povezovati in združevati z Gutoni, oblikovala se je polietnična skupina ljudstev, ki so jih kasnejši rimski zgodovinarji, pa tudi sami, začeli imenovati Goti. Druga ljudstva je med drugim privlačila tudi avtoriteta oz. moč gotskih kraljev. Ker so bili manjše ljudstvo je imel kralj več moči pri upravljanju svojega ljudstva, za razliko od večjih skupin, kjer je bila oblast precej manj centralizirana in je odločanje potekalo dlje kot pri Gotih.

Ob koncu drugega stoletja se je začela selitev Gutonov v smeri proti današnji Moldaviji in Ukrajini in je potekala najbrž vse do sredine tretjega stoletja.³ Wolfram opisuje selitev kot postopno in zanika Kasiodorjevo teorijo o selitvi celotnega ljudstva v enem selitvenem valu. Selitve naj bi trajale več desetletji, potekale pa naj bi v več skupinah. Kasiodor omenja tudi razlago za razdelitev Gotov v času selitev: med selitvijo so Goti pri prečkanju močvirja naleteli na reko. Med prečkanjem reke se je podrl most in ljudstvo se je razdelilo. Najverjetneje gre za zgodbo, ki se je ohranila od selitve do Kasiodorja, oz. kasneje Jordanesa, reka, ki jo omenja, pa je najverjetneje Dnjester.⁴ Med Gutonsko selitvijo proti jugovzhodu je torej prišlo do razdelitve ljudstva. Ob obalah Črnega morja pa sta v naslednjem stoletju nastali vsaj dve gotski kraljestvi.

³ Wolfram, *History of the Goths*, 43.

⁴ Prav tam, 42.

3. GOTI OB ČRNEM MORJU

V tretjem stoletju so se iz današnje severne Poljske na območje med spodnjo Donavo in Donom naselili Goti. Proces je bil dolgotrajen in postopen, imel pa je tudi velik vpliv na nadaljnjo zgodovino rimskega cesarstva. Po naselitvi Gotov na ozemlje današnje Ukrajine oz. Skitije, kot so vzhodno Evropo imenovali rimski in grški pisci, se je tu začelo oblikovati novo ljudstvo. Če so pisci do takrat o ljudstvih s tega območja govorili, da so Skiti, so začeli v tretjem stoletju govoriti o Gotih. Prišlo je do prvih gotskih vpadov v rimsko cesarstvo, kjer sta bila prizadeta Balkan (od province Dacije in Trakije do Atike, oz. celotne Grčije) in Mala Azija. Vpadi so potekali po kopnem in po morju.

Po naselitvi Gotov med Donavo in Donom se je tu začelo oblikovati novo ljudstvo. Oblikovala se je nova kultura, ki je vsebovala elemente kulture Wielbark, iz severne Poljske, in elemente kultur, ki so obstajale na tem ozemlju pred tretjim stoletjem. Oblikovala se je t.i. kultura Černjachov, ki se je v naslednjih dveh stoletjih razširila na tem območju (ohranili so se pogrebni običaji, gradnja hiš, način oblačenja ...).⁵ Sprememba je bila postopna in obe kulturi sta še nekaj desetletij, na nekaterih območjih pa še celo stoletje, obstajali druga ob drugi. Pri oblikovanju te nove kulture pa ni šlo vedno za miren proces, na kar kažejo tudi nekatera ljudstva, ki so se v tem času, pod pritiskom novih priseljencev, začela seliti k in čez Donavo v rimsko cesarstvo.

Oblikovanje novega ljudstva severno od Donave opisujejo tudi rimski pisci. Opisujejo pritisk barbarskih ljudstev na mejo cesarstva in opise barbarskih ljudstev, ki so bila v tem času sprejeta in naseljena znotraj meja cesarstva, o novem ljudstvu.

Spremembe v Skitiji so imele velik vpliv tudi na Rim. Zaradi novega pritiska na severno mejo so morali povečati svojo vojaško prisotnost na tem območju. Poleg meje na Donavi so vse pogostejši postajali tudi vpadi na zahodu, na Renu, cesarstvo pa se je v tem času spopadalo tudi na vzhodu s Perziji. Večkrat se je v tretjem stoletju zgodilo, da je rimski general, ki je uspešno ubranil mejo na Donavi, ob podpori vojske izvedel uspešen ali neuspešen vojaški udar v Rimu. V takem primeru se je vojska umaknila z meje, pot pa je bila odprta za ljudstva, ki so vdiral s severa. Vpadov je bilo vedno več, ob vsakem novem vpadu in njegovem odbitju pa je obstajala nevarnost, da bo general postal uzurpator.

⁵ Heather, *The Goths*, 23.

Do prvega vpada na rimsko ozemlje je prišlo leta 238. V njem Goti še niso bili neposredno udeleženi, so ga pa s svojim priseljevanjem povzročili. Ljudstva ob Donavi so napadla otok Histros (ob izlivu Donave v Črno morje) in se umaknila. V naslednjem desetletju so med ljudstvi severno od rimske meje potekali boji za oblast, v katerih so prevladali Goti. V tem času je še prihajalo do vpadov, vendar se Goti v njih še vedno niso neposredno vključili. Leta 248 je bil na Donavo poslan general Decij. Pridobil si je podporo vojske in naslednje leto odšel v Italijo ter tam prevzel oblast, s tem pa je odprl mejo za prvi večji gotski napad v notranjost cesarstva.

Napad leta 250 je vodil gotski kralj Cniva. Potekal je v treh smereh, usmerjen pa je bil na provinci Dacijo in Mezijo. Goti so uničili mesto Filipopolis, naslednje leto pa so premagali še rimsko vojsko v bitki pri Abritusu, kjer sta bila ubita tudi cesar Decij in njegov sin, preživela rimska vojska pa je postavila novega cesarja, ki je Gotom dovolil, da se s plenom, ki so ga dobili, vrnejo domov.⁶

V svojih naslednjih napadih čez Donavo so napadalci naleteli na težave. Napadali so preko ozemlja, ki je bilo izropano v prejšnjih vpadih, zaradi česar so imeli probleme z oskrbo. V svojih napadih so se, preden so izropali mesta, lahko zanašali na pomoč lokalnega podeželskega prebivalstva, ko pa so se vračali so bili pogosto tarče napadov teh ljudi, ki so se želeli okoristiti z njihovimi napadi. Naslednji večji napad je sledil leta 253, vendar je bil neuspešen. Rimska vojska na Donavi je ponovno razglasila svojega poveljnika za cesarja in se umaknila v Italijo, čemur so sledili novi vpadi. Naslednje leto so Goti ponovno napadli in prišli vse do Soluna ob Egejskem morju.⁷

V letih 255, 256 in 257 so Goti spremenili taktiko napadanja. Namesto napada preko Donave so rimsko ozemlje napadli z morja. Ladje, ki so si jih priborili v vojnah na polotoku Krimu, so napadale ozemlja današnje Romunije in Bolgarije, južno od Donave, prvič pa so napadli tudi severno obalo Male Azije. Prvi pomorski napad je bil sicer neuspešen (mornarjem, ki so jih pripeljali do mesta Pitij so naročili, naj se vrnejo domov; pred popolnim uničenjem so se rešili z rimskimi ladjami, ki so jih našli ob obali), v naslednjih dveh letih pa so postajali vedno nevarnejši. Izkušnje, ki so si jih pridobili v teh treh letih, so jim prišle prav deset let kasneje, ko so se uspeli prebiti v Egejsko morje.⁸

⁶ Wolfram, 46, 47.

⁷ Prav tam, 48.

⁸ Prav tam, 48, 49.

Leta 268 je prišlo do največjega gotskega napada v tem stoletju. Skupaj s Heruli, ki so se naselili vzhodno od reke Don nekaj let prej, so izvedli pomorski napad, v katerem so uspeli prečkati Bospor in Dardanele in napasti mesta ob Egejskem morju. Po prečkanju ožin se je ladjevje razdelilo v tri skupine: prva skupina se je izkrcala pri Solunu, v severni Grčiji; druga skupina se je izkrcala pri Atenah, v Atiki; tretja skupina pa je napadala egejske otoke in vzhodno obalo Male Azije. Prvo skupino so sestavljali večinoma Heruli, drugi dve pa sta bili mešani. V napadu je bilo uničenih veliko obalnih mest. Herulsko skupino je še leta 268 uničil cesar Galienus s svojo konjenico pri Solunu, vendar pa zmage ni mogel izkoristiti, saj je postal žrtev zarote in umrl. Šele naslednje leto se je na oblasti utrdil novi cesar, Klavdij II., ki je premagal atiško skupino in uničil skupine preživelih Gotov, ki so še pustošili po Balkanu.⁹ Gotsko ladjevje je bilo, tako kot solunska skupina, premagano leta 269.

Klavdij je umrl pozimi v letih 269/270, nasledil pa ga je cesar Avrelijan, ki je uspel za skoraj sto let ustaviti nevarnost, ki so jo Rimu predstavljali Goti.¹⁰ Leta 271 je na vojaškem pohodu proti Siriji odbil manjši napad Gotov in jih zasledoval čez Donavo. Prišlo je do večje bitke, v kateri so Goti izgubili pet tisoč vojakov in so za nekaj časa prenehali ogrožati cesarstvo. Provincio Dacijo, severno od Donave, je prepustil Gotom, s čimer je preprečil nadaljnje napade, saj so se ljudstva na drugi strani meje spopadala med seboj za nadzor nad novim ozemljem. Okoli leta 290 so se na ozemlje ob zgornjem Dnjestru naselili Gepidi in povzročili dokončno razdelitev Gotov na Vizigote in Ostrogote. Gepidi so prvič omenjeni leta 291, skupaj z Vandali, v njihovi vojni proti Gotom. Od Gotov so zahtevali novo ozemlje, saj se na svojem prejšnjem ozemlju niso mogli več oskrbovati. Wolfram piše, da točna lokacija odločilne bitke med Gepidi in Goti še ni znana (zaradi pomanjkanja pisnih virov).¹¹ Gepidi so bitko sicer izgubili, vendar pa je vojna pripomogla k razdelitvi Gotov.

⁹ Wolfram, 52-56.

¹⁰ Prav tam, 56.

¹¹ Prav tam, 58.

4. OSTROGOTI PRED IN PO PRIHODU HUNOV

V gotskih vpadih v tretjem stoletju so sodelovali tudi Goti, naseljeni vzhodno od Dnjestra. Največji vpliv so imeli v pomorskih napadih v Črnem morju in pri velikem napadu čez Egejsko morje (prispevali so večino ladjevja). Po gotskih porazih v sedemdesetih letih tretjega stoletja so se rimski pisci osredotočili na Zahodne Gote, oz. Gote, ki so živeli ob Donavi, Vzhodnim Gotom pa niso več namenjali veliko pozornosti. V obdobju od Avrelijanove zmage pa do prihoda Hunov v vzhodno Evropo so imeli velik vpliv na dogajanje v vzhodni Evropi. Vzhodni Goti pod vodstvom Ermanarika, ki si je, posredno in neposredno, podredil ljudstva med Črnim morjem, Uralom in, po nekaterih podatkih, Baltikom. Po uspešni razširitvi gotskega vpliva na tako veliko ozemlje je prišlo v drugi polovici četrtega stoletja do vdora Hunov v Evropo, kar je povzročilo veliko preseljevanje ljudstev (Huni so pritisnili na Alane, ki so pritisnili na Greutunge oz. Vzhodne Gote, ki so pritisnili na Zahodne Gote itd.). Po porazu Vzhodnih Gotov je del ljudstva zbežal pred Huni, del pa je postal del hunske države do sredine petega stoletja, poraza Atila in osvoboditve izpod Hunov.

Greutunge (ime rimskih zgodovinarjev za Vzhodne Gote) je v četrtem stoletju vodil kralj Ermanarik (v istem času Zahodnih Gotov ni vodil kralj ampak t.i. sodnik, ki pa je opravljal iste funkcije kot kralj). Svoje ozemlje je najprej razširil na vzhod do reke Don in si podredil Herule, ki so v prejšnjem stoletju sodelovali v gotskih vpadih. Posredno je njegova oblast segala na vzhodu do Urala (stepska ljudstva so priznavala njegovo oblast), to področje pa je bilo tudi gospodarsko zelo pomembno (vosek, krzno, med ...), na zahodu pa naj bi njegova oblast segala do Visle ali pa še čez (Wolfram govori o Gotom sorodnih ljudstvih na današnjem severnem Poljskem).¹²

Kako enotno je bilo Vzhodnogotsko, kraljestvo ni znano, najverjetneje pa je imel kralj neposredno oblast nad ozemljem med Dnjestrom in Donom, nad ostalimi zgoraj omenjenimi ozemlji pa je izvajal posredno oblast. Wolfram opisuje enotno Vzhodnogotsko državo, Heather pa govori o več gotskih kraljestvih na tem ozemlju.¹³

Prihod Hunov na rob Evrope je povzročil propad Vzhodnogotske države. Njihov pritisk se je stopnjeval več let. Ob prihodu so na področju med Črnim morjem in Kaspijskim jezerom najprej naleteli na Alane, ki so si jih deloma podredili, del njih pa je zbežal. Skupaj s podrejeni Alani so pritisnili na Ermanarikovo državo. Greutunski kralj se jim je upiral več let,

¹² Wolfram, 87, 88.

¹³ Wolfram, 86, 87, 88. in Heather, 52, 53, 55, 56, 57.

ko pa je ugotovil, da je poraz neizbežen, je storil samomor (žrtvoval se je, da bi rešil svoje ljudstvo), kar pa ni ustavilo Hunov. Kasiodor piše, da naj bi Ermanarik umrl v starosti 110 let.¹⁴

Tudi Ermanarikov naslednik se je vojaško uprl Hunom, vendar pa je po dveh letih vladanja padel v vojni z Gepidi. Po njegovi smrti je začela Vzhodnogotska država razpadati. Gotska plemiča Alateus in Safraks sta z mladoletnim kraljevim sinom in delom vojske zbežala proti Donavi in vstopila v Vzhodno Rimsko cesarstvo, leta 378 pa je njun poseg odločil bitko pri Adrianoplu v korist Zahodnih Gotov.¹⁵ Del Vzhodnih Gotov je v tem času postal podrejen Hunom, del pa se je za pomoč obrnil na Zahodne Gote. Med Dnjeprom in Donavo so skupaj začeli graditi dva obrambna zida, ki pa ju, zaradi vpadov Hunov, niso nikoli dokončali.¹⁶

Huni so proti Panonski nižini prodirali počasi. Sprva je bilo njihovo središče v okolici Kavkaza (okoli leta 390 so prek Kavkaza vpadli na rimsko ozemlje). Njihova selitev pa je povzročala tudi postopne premike drugih ljudstev, in sicer v treh fazah: leta 376/378 (beg Zahodnih in dela Vzhodnih Gotov), 386 (druga skupina Vzhodnih Gotov) in 405-408 (večji vpadi ljudstev na ozemlje Zahodnega rimskega cesarstva od Rena do Donave, ki jih je povzročila naselitev Hunov v Panonsko nižino).¹⁷

Vzhodni Goti so bili prvotno naseljeni vzhodno od Karpatov, potem pa so se že okoli leta 440 naselili v provinci Panonijo in Savijo. Za selitev sta možni dve razlagi:

1. preselili so se na pobudo Hunov, ki so se takrat naselili v današnji Transilvaniji in so bili del obrambe središča hunske države, skupaj z ostalimi ljudstvi;
2. preselili so se ob soglasju zahodnorimskega cesarja.¹⁸

Različna gotska plemena pod oblastjo Hunov so uživala različno stopnjo avtonomije – nekaterim so vladali Goti, nekaterim pa Huni, kar je vplivalo tudi na to, kdaj so se osvobodili njihove oblasti (eno plemo se je osvobodilo že okoli leta 420 in se naselilo v Trakiji, plemo, ki je bilo kasneje temelj Ostrogotov se je osvobodilo takoj po Atilovi smrti, nekatera plemena pa šele proti koncu petega stoletja).

¹⁴ Wolfram, 249.

¹⁵ Prav tam, 249, 250.

¹⁶ Heather, 100.

¹⁷ Prav tam, 104-109.

¹⁸ Heather, 109-117.

Greutunska vojska je sodelovala tudi v vojaških pohodih Atila in je bila udeležena v odločilnem porazu Hunov (Katalunska polja). Po porazih je Atilova država začela razpadati, dokončno pa je razpadla po njegovi smrti leta 453. Ljudstva, ki so bila prej podrejena Hunom, so se začela osvobajati, med njimi tudi Goti pod vodstvom klana Amalov, iz katerega je izšel kasneje tudi Teoderik Veliki.

V četrtem stoletju je prišlo pri Vzhodnih Gotih do velikih sprememb. Zaradi združevanja ljudstev so prevzeli nekatere značilnosti stepskih ljudstev, ki so živela severno od Črnega Morja, ena večjih sprememb pa je bila način vojskovanja – glavno orožje gotske vojske je v tem času postala konjenica, ki je odločilno vplivala tudi na razplet bitke pri Adrianoplu. Spremembo so opazili tudi Rimljani, ki so začeli ločevati germanska ljudstva (zahodno od Rena in severno od Donave) in gotska ljudstva (stepska ljudstva v vzhodni Evropi). Wolfram je o teh spremembah zapisal: » Z uveljavitvijo kraljestva se dokonča skitizacija Ostrogotov: težka konjenica, lov s sokoli, amalska uporaba sasanidske dvorne noše, skratka način življenja iransko-turških ljudstev je postal del ostrogotskega sveta.«¹⁹

¹⁹ Wolfram, 115.

5. OSTROGOTI V PANONIJI IN NA BALKANU

Po propadu hunske države v Panonski nižini so se ob Donavi začela ustanavljati nova barbarska kraljestva (Gepidi v Panonski nižini in Suevi v današnji spodnji Avstriji), v Panoniji pa je nastalo tudi ostrogotsko kraljestvo, ki je bilo federatsko kraljestvo Vzhodnega rimskega cesarstva (cesarji so naselili barbarska ljudstva znotraj mej Rimskega cesarstva, kjer so ustanavljali svoja kraljestva, vendar so bili podrejeni cesarju, ki jim je za obrambo meje plačeval letni tribut, v njegovih vojnah pa so morale sodelovati tudi barbarske enote). Ostrogote je po porazu pri reki Nadao vodil Vlamir, ki je svoje ljudstvo naselil v pasu od Blatnega jezera do Sirmija oz. Sremske Mitrovice. Del Ostrogotov je že pred Atilovo smrtjo zbežal iz hunske države in se naselil v Trakiji, kjer so ustanovili svoje, neodvisno kraljestvo, ki je imelo velik vpliv na dogajanje na bizantinskem dvoru, sploh pred in po tem, ko je prestol zasedel Zeno. Zaradi povečanega vpliva tračanskih Gotov je Panonijo zapustila Valamirjeva skupina Ostrogotov, ki se je po selitvah po Balkanu in boju z Bizantinci združila s tračanskimi Goti, pod vodstvom Teoderika Velikega in se na koncu, ob soglasju cesarja Zenona, preselila v Italijo, kjer je premagala Odoakra, takratnega kralja v Italiji.²⁰

Na razpad hunske države je močno vplivala bitka pri reki Nadao leta 454 med Huni in njihovimi zavezniki ter ljudstvi, ki so se želela osvoboditi njihove nadvlade. Huni so bili poraženi, posledica tega poraza pa je bila razcepitev in selitev Hunov nazaj proti Črnemu morju. V bitki so sodelovali tudi Ostrogoti, ki so se borili na strani Hunov in so bili poraženi. Na desnem bregu Donave so nastala nova barbarska kraljestva: gepidsko, herulsko, rugijsko, itd. Leta 456/457 so svoje kraljestvo v Panoniji ustanovili tudi Ostrogoti pod vodstvom Amalov.

Ostrogoti so postali federati bizantinske države v Panoniji, kamor jih je naselil cesar Marcian.²¹ V zameno za letni tribut (cesarji so plačevali letno vsoto svojim federatom, da so branili njihove meje in da ne bi ropali in plenili po cesarstvu) so branili mejo na Donavi pred vpadi drugi ljudstev. V času, ko so bili podrejeni Hunom in po preselitvi v notranjost cesarstva, je postal rimski tribut najpomembnejši vir zaslužka barbarskih ljudstev – zaradi preusmeritve v vojsko so ljudstva, ki so prihajala na ozemlje cesarstva opustila kmetijstvo in se preživljala s plenjenjem, propadlo je tudi pobiranje davkov na njihovih ozemljih, zaradi česar je bil denar, ki so ga dobili od cesarja tako pomemben.

²⁰ Wolfram, 247-278.

²¹ Wolfram, 260.

Panonske Ostrogote je vodil Valamir, ki je bil njihov kralj, naselitveno ozemlje pa je razdelil na tri dele. Vladati sta mu pomagala brata Tiudimir (oče Teoderika Velikega) in Vidimir. Njihovo ozemlje je segalo Blatnega jezera in Drave, na zahodu, do današnje Sremske Mitrovice na jugu. Zahodni del ozemlja je upravljal Tiudimir, Vidimir je upravljal osrednje ozemlje (današnja Slavonija), Valamir pa je vodil najjužnejši del ostrogotskega ozemlja.²²

Novo ostrogotsko kraljestvo je bilo ogroženo tudi po tem, ko so postali rimski federati. Že leta 457 so napadli Epir - po tem, ko se je novi bizantinski cesar Leon I. odločil, da spremenit dogovor z Goti.²³ Prenehal je plačevati letni tribut in sledil je ostrogotski vpad v Epir. Cesar je bil poražen, letni davek pa se je še povečal. Naslednjič so se morali Ostrogoti braniti leta 469. Tokrat pred zavezništvom ljudstev pod vodstvom Svebov, ki so se združila na pobudo zahodnorimskega cesarja Antemijusa.²⁴ V tem letu se je cesar želel znebiti obeh skupin Gotov in je proti obema združil barbarska ljudstva. Oba napada sta spodletela, Vizigoti so s tem dobili uradno priznano kraljestvo, Ostrogoti pa so še okrepili svoj položaj v Panoniji.

V času, ko so bili Ostrogoti naseljeni ob srednji Donavi, je bil kot talec v Konstantinoplu Teoderik. Rodil se je verjetno leta 451, v Bizanc pa je odšel leta 459 - kot talec ob porazu cesarja Leona. Tam je ostal do leta 469. Leta, ki jih je preživel v Konstantinoplu, so bila zelo pomembna za njegovo kasnejše vladanje, saj se je tam izsolal in se naučil vladati Rimljanom.²⁵ Ob svoji vrnitvi je prevzel ozemlje svojega strica Valamira, ki je takrat umrl, njegov oče Tiudimir pa je postal kralj. Še istega leta se je, na pobudo cesarja, zapletel v vojno s Sarmati, ki so bili naseljeni južno od njegovega ozemlja in so pustošili po vzhodnem cesarstvu. Teoderik je premagal Sarmate in razširil svoje ozemlje proti jugu, njegova nova prestolnica pa je postal Singidunum (današnji Beograd).²⁶ Z zavzetjem Singidunuma so dobili Ostrogoti zelo dobro izhodišče za selitev iz Panonije, ki se je zgodila leta 473.

Ob naslednji selitvi je prišlo pri Ostrogotih do ponovne delitve. Ostrogoti pod oblastjo Tiudimira in Teoderika so se preselili proti jugu oz. jugovzhodu, Vidimirjeva skupina pa je odšla proti zahodu. Vzrokov za selitev je bilo več. Preselili so se na pobudo vzhodnega cesarja, da bi mu pomagali obračunati z drugo skupino Ostogotov, ki se je uveljavila v Trakiji pod vodstvom Teoderika Straba. Drugi razlog pa je bil, da so si želeli panonski Ostrogoti zagotoviti boljši položaj v cesarstvu. Ob koncu selitve je Teoderik Veliki uspel združiti obe

²² Wolfram, 261.

²³ Prav tam, 262.

²⁴ Prav tam, 264.

²⁵ Prav tam, 262.

²⁶ Wolfram, 267.

ostrogotski skupini in postal dovolj močan in vpliven, da ga je cesar Zenon poslal v Italijo, kjer je ustanovil svoje kraljestvo.

Ostrogoti so se iz Panonije izselili leta 473. Odšli so proti jugovzhodu in oblegali mesto Solun, ki pa jim ga ni uspelo zavzeti. Zaradi prepиров na dvoru in dvigovanja moči traških Ostrogotov je cesar naselil Tiudimirjeve Gote v severni Grčiji, plačeval pa jim je tudi letni davek.²⁷ Naslednje leto je Tiudimir umrl in kralj je postal njegov sin Teoderik, ki se je odrekel federatskemu kraljestvu svojega očeta in svoje Gote preselil na sever v spodnjo Mezijo, kjer so s prekinitvami ostali do selitve v Italijo leta 488. Istega leta je umrl tudi cesar Leon I., njegov naslednik pa je postal Zenon, ki je močno vplival na nadaljnji razvoj Ostrogotov. Teoderik se je s selitvijo ob Donavo postavil v ugoden strateški položaj – v primeru, če bi Teoderik Strabo na dvoru povzročal težave, bi se lahko povezal s cesarjem proti njemu in zagotovil svoji skupini Ostrogotov boljši položaj.

Strabo je spletkaril zoper Zenona, zato se je cesar povezal s Teoderikom in se želel znebiti Straba. Leta 478 je Teoderik s svojo vojsko odšel v Trakijo, vendar do spopada ni prišlo, saj sta se obe skupini želeli izogniti bitkam med seboj (v medsebojnem boju bi bili obe skupini oslabljeni, Bizantinci pa bi jih lahko z lahkoto uničili). V naslednjih letih je prišlo do povezovanja med obema skupinama Ostrogotov, posebej ko sta se obe vojski srečali pri gori Sondis.²⁸ Teoderika sta se povezala in skupaj predstavila svoje zahteve cesarju, ki pa ju je želel ločiti, zato je upošteval le zahteve Teoderika Velikega. Zenon je napadel obe ostrogotski skupini, vendar pa svojih zmag ni mogel izkoristiti. Teoderik Veliki je odšel proti zahodu, medtem pa ropal in uničeval po Trakiji, z njegovim odhodom pa se je ponovno okrepil vpliv Teoderika Straba. Teoderik veliki je doživel nove poraze in se umaknil v dolino reke Vardar. Tu so se začela resna pogajanja med njim in Zenonom: Zenon mu je ponudil novo kraljestvo v Daciji, vendar pa se je med pogajanja Teoderik povezal z manjšo skupino Ostrogotov v Epiru, ki mu je omogočila zavzetje glavnega mesta te province.²⁹ V času, ko je šel Teoderik Veliki proti Epiru, je izgubil polovico svoje vojske, ogrožali pa so ga novi bizantinski napadi. Pomembno vlogo pri njegovem preživetju je imel Strabo, ki se je takrat močno okrepil, da je začel ogrožati cesarja. Zenon je celo poklical na pomoč Bolgare, ki so se takrat prvič pojavili znotraj meja bizantinske države, vendar so bili poraženi. Teoderik Strabo je umrl leta 481 (po

²⁷ Prav tam, 269.

²⁸ Wolfram, 271.

²⁹ Prav tam, 274.

padcu s konja).³⁰ Njegova smrt je omogočila združitev obeh ostrogotskih skupin, Teoderik Veliki pa je postal velika grožnja Zenonu. Ponovno je napadel Grčijo in jo opustošil, s tem pa prisilil Zenona v pogajanja. Leta 484 je bil Teoderik imenovan za konzula v Konstantinoplu, Ostrogoti pa so se vrnil v Mezijo.³¹ V naslednjih letih se je odnos med Teoderikom in Zenonom ponovno poslabšal. Cesar je menil, da Teoderik spletkari proti njemu, zato se je od njega oddaljil. Ker je Teoderik ogrožal cesarjevo oblast je bila potrebna nova rešitev gotskega vprašanja, ki sta jo oba videla v selitvi Ostrogotov v Italijo.

³⁰ Prav tam, 276.

³¹ Prav tam, 277.

6. SELITEV V ITALIJO IN TEODERIKOVA ZUNANJA POLITIKA

Selitev v Italijo je bila zadnja ostrogotska selitev. Teoderik Veliki je tam ustanovil kraljestvo, ki se je obdržalo šestdeset let po zmagi nad Odoakrom. Ostrogotsko kraljestvo je pod njegovim vodstvom postalo najmočnejša država na ozemlju nekdanjega Zahodnorimskega cesarstva. Sedež Teoderikovega kraljestva je bila Ravena, kjer so že pred njim vladali zahodni cesarji. Zaradi Odoakrovega povezovanja z Zenonovimi nasprotniki v bizantinskem cesarstvu in zaradi grožnje, ki jo je majhna oddaljenost Ostrogotov od Konstantinopla predstavljala Zenonu, sta se Cesar in Teoderik dogovorila za ostrogotski premik v Italijo, kjer bi Teoderik vladal v cesarjevem imenu. Po ustanovitvi nove države je bila zelo pomembna zunanja politika Teoderika Velikega in njegov odnos z drugimi barbarskimi kraljestvi in z Bizancem. Gojil je dobre odnose z Vizigoti v Španiji, podredil si je Vandale v severni Afriki, njegovi največji tekmeci pa so bili Klodvikovi Franki v Galiji. V odnosu s Konstantinoplom se je Teoderik trudil ohranjati dobre odnose, da bi se izognil usodi, ki je doletela Odoakrovo kraljestvo.

Leta 488 je Teoderik zbral vse, ki so želeli z njim v Italijo (večji del traških Ostrogotov, druga ljudstva, ki so živela na Balkanu, pa tudi nekaj Rimljanov). Z območja spodnje Donave so odšli proti Sirmiju in sproti niso ropali, kot so se najbrž dogovorili z Zenonom. Pot do Italije so jim v današnji Slavoniji zaprli Gepidi, ki so si ustvarili kraljestvo v Panonski nižini, osvojili pa so tudi desni breg Donave.³² Jeseni tega leta je prišlo do bitke, v kateri so bili Gepidi premagani, Ostrogoti pa so ob Donavi počakali na novo žetev, po kateri so nadaljevali pot proti Italiji. V tem času so se jim pridružili tudi Rugijci (njihov kralj je bil v sorodu s Teoderikom), ki jih je iz Norika pregnal Odoaker. Pot proti Italiji so nadaljevali mimo Emone in Hrušice, do prve bitke med Teoderikom in Odoakrom pa je prišlo 28. avgusta 489 pri Mostu na Soči.³³ Teoderik je zmagal in vkorakal v Italijo, kjer je naslednja štiri leta potekala vojna med Ostrogoti in Odoakrom.

Po tej zmagi sta se Teoderiku predala Verona in Milano, kjer so ga sprejeli kot cesarjevega predstavnika. Odoaker se je zatekel v Raveno, eden njegovih glavnih generalov, Tufo, pa je prestopil na Teoderikovo stran. Zaradi dobrega obrambnega položaja Ravene je Teoderik na obleganje poslal Tufo, tudi zato, da bi branilce psihološko premagal. Tufo je spremljal del elitnih ostrogotskih vojakov, vendar pa je general izdal Teoderika in na poti proti Raveni je

³² Wolfram, 280.

³³ Prav tam, 281.

bila ostrogotska Tufova vojska uničena.³⁴ Teoderik se je zatekel v Pavijo, Odoaker pa je mesto začel oblegati. Nejasne razmere v Italiji so izkoristili Burgundijci in Vandali. Prvi so opustošili Ligurijo leta 490, drugi pa so leto dni kasneje napadli Sicilijo, vendar je bila njihova vojska uničena. Prevlado v vojni je Teoderik Veliki ponovno prevzel leta 490, ko je obleganje Pavije prekinila vizigotska vojska, ki je prišla pomagat Teoderiku. Odoaker je ponovno pobegnil v Raveno, Tufa pa se je zatekel v okolico Trenta. Tufi so se leta 491 pridružili tudi ostrogotski zavezniki, Rugijci, vendar pa jih je Teoderik omejil na ozemlje med Verono in Trentom, kjer so se naslednje leto skregali, prišlo je do bitke, v kateri sta bila Tufa in rugijski kralj Friderik ubita, Rugijci pa so se ponovno pridružili Teoderiku. Dolgotrajno je bilo tudi obleganje Ravene, saj se je mesto lahko oskrbovalo preko morja in šele leta 492, ko so Ostrogoti zgradili svoje ladjeve, je bilo mesto popolnoma odrezano. Naslednje leto je bilo premirje sklenjeno, Italijo pa naj bi skupaj vodila Odoaker in Teoderik, vendar pa je premirje trajalo le deset dni. Teoderik pri večerji osebno ubil Odoakra, ubiti pa so bili tudi njegovi najbližji svetovalci. S tem se je vojna za Italijo 15. marca 493 končala, ostrogotska vojska pa je Teoderika Velikega imenovala za kralja.³⁵

Zunanja politika je bila v času vladanja Teoderika Velikega zelo pomembna. Po zavzetju Italije je preko diplomacije utrdil svoj položaj in do leta 500 se je na ozemlju nekdanjega Zahodnorimskega cesarstva uveljavil nov red, ki ga je zaznamoval predvsem odnos med najmočnejšim kraljestvoma na zahodu: Ostrogoti in Franki.

Prva širitev ostrogotskega kraljestva je bila proti vzhodu, na račun bizantinskega cesarstva. Leta 504 je poslal svojo vojsko na vzhod pod vodstvom plemiča Pitiziasa, ki je zavzel Sirmij in tako razširil ostrogotsko državo na ozemlje province Ilirik.³⁶ Boji za zahodni Balkan so do takrat potekali že večkrat med vzhodnimi in zahodnimi cesarji, tokrat pa je vojno vodil gotski kralj.

Teoderikova država se je razširila tudi na račun Vizigotov. Vizigoti so sicer Teoderiku priskrbeli nujno pomoč v vojni proti Odoakru, vendar pa so se odnosi med gotskima kraljestvoma poslabšali po frankovskem napadu na Zahodne Gote in po smrti Alarika II., ki je bil poročen s Teoderikovo hčerko, saj Teoderik zaradi bizantinskih pritiskov ni mogel

³⁴ Wolfram, 281.

³⁵ Prav tam, 284.

³⁶ John Moorhead, Theoderic in Italy (Oxford, 1992), 174.

pomagati Vizigotom.³⁷ Po Alarikovi smrti sta se gotski državi zapletli v vojno po kateri se je Teoderikovo kraljestvo razširilo v Galijo, v današnjo Provanso. Teoderik je postal po vojni tudi vizigotski kralj, vendar se je za vladanje v Španiji naslonil na ostrogotskega plemiča Teudisa, ki je postal zelo vplivna oseba v Španiji z vojsko, ki si jo je po poroki z Rimljanko lahko kupil.³⁸ Teoderik si je prizadeval za večjo enotnost med obema gotskima ljudstvom, vendar do popolne združitve ni prišlo, in po njegovi smrti sta se državi ponovno ločili.

Vandali so se prvič zapletli v vojno z Ostrogoti že v času Teoderikove vojne za Italijo. Do leta 491 so spoštovali dogovor z Odoakrom, da pripada Sicilija Italiji, Odoaker pa plačuje Vandalom letni tribut. Leta 491 so si Vandali premislili in napadli Sicilijo, vendar je Teoderik proti njim poslal vojsko in jih premagal. Vandalski poraz je bil tako hud, da so se odrekli prejemanju tributa. Po prevzemu oblasti v Italiji si je Teoderik želel urediti odnose z Vandali, zato je svojo sestro poročil z vandalskim kraljem, skupaj z njo pa je poslal tudi 1000 vojakov in 5000 služabnikov za njeno zaščito in vpliv v Kartagini.³⁹ Upal je da bo lahko z njimi vplival na Vandale, vendar ga ti niso podprli s svojim ladjevjem, ko so Italijo leta 507 napadli Bizantinci, vmešavali pa so se tudi v Teoderikovo vladanje v Španiji. Po smrti svojega moža je Teoderikova sestra poskušala vplivati na vandalski dvor, vendar pa je bila s svojimi Goti ubita. Teoderik je želel maščevati svojo sestro, vendar pa je pred napadom leta 526 umrl.

Odnosi z Burgundijci so bili dobri le do leta 507, ko so skupaj s Franki napadli Vizigote v Galiji. Ob ostrogotskem protinapadu so največ škode utrpela prav ozemlja Burgundijcev. Po vojni si je Teoderik prizadeval za boljše odnose s svojimi severozahodnimi sosedi. Svojo hčer je poročil z burgundijskim prestolonaslednikom, zaradi česar sta bili državi v zavezništvu, vendar so bili odnosi napeti, predvsem zato, ker so se želeli Burgundijci povezati z Bizantinci proti Ostrogotom, kar pa je poskušal Teoderik Veliki preprečiti.⁴⁰ Do vojne je ponovno prišlo v letih 522 in 523. Po smrti Teoderikove hčerke je burgundijski kralj ubil svojega sina iz tega zakona, kar je ostrogotski kralj maščeval z vojno. Burgundijci so bili poraženi, ostrogotska država pa se je v Galiji ponovno razširila.

Odnos s Franki je bil za ostrogotsko državo najpomembnejši. Konec petega oz. na začetku šestega stoletja je Frankom vladal Klodvik, ki je razširil ozemlje svoje države, vendar do vojne med Franki in Ostrogoti ni prišlo, tudi zato, ker Teoderik ni mogel priti na pomoč

³⁷ Moorhead, 178.

³⁸ Wolfram, 310.

³⁹ Prav tam, 308.

⁴⁰ Moorhead, 182.

Alariku II. leta 507, ko je Klodvik napadel Vizigotsko kraljestvo. Teoderik je bil poročen s Klodvikovo sestro, kar je tudi vplivalo na dobre odnose med kraljema. Njuni odnosi so se zapletli zaradi vprašanja Alamanov, ki jih je Klodvik premagal in so se preselili na območje današnje Švice.⁴¹ Teoderik mu je svetoval naj opusti preganjanje Alamanov in Klodvik ga je poslušal. Po Klodvikovi smrti leta 511 so odnosi med državama ostali dobri. Šele po smrti Teoderika Velikega so se v tridesetih letih šestega stoletja Franki pridružili bizantinskemu napadu na Ostrogote in razširili svojo državo proti jugovzhodu.

Teoderik si je želel dobre odnose tudi s Konstantinoplom. Zavedal se je, da bi se cesar lahko povezal s katerim drugim ljudstvom na zahodu in njegova država bi bila ogrožena. Kljub Teoderikovemu napadu na Ilirik in bizantinskim posredovanjem leta 507/508 so med državama prevladali dobri odnosi. Glavna Teoderikova želja po zavzetju Italije je bila, da bi ga cesar priznal za kralja. Po prvotnem dogovoru je Teoderik vladal v Italiji le »do prihoda cesarja«, ⁴² vendar pa je Zenon kmalu po zavzetju Italije umrl, zaradi česar so se začela pogajanja o priznanju ostrogotskega kraljestva, kar je cesar podprl tudi s tem, da je v Raveno poslal vladarske simbole.

⁴¹ Prav tam, 193

⁴² Heather, 218

7. GOTSKE VOJNE IN RAZPAD OSTROGOTSKE DRŽAVE

Po smrti Teoderika Velikega, leta 526, je ostrogotska država začela razpadati. Ker Teoderik ni imel sina, bi ga po smrti moral naslediti njegov vnuk Atalarik, ki pa je bil še mladoleten. Regentstvo je prevzela njegova mati Amalasunta, ki je vladala tudi po sinovi smrti. Zaradi sporov za oblast so Teoderikovi nasledniki izvedli številne zarote drug proti drugemu. Nekateri so se povezali s cesarjem Justinijanom (med njimi je bila najpomembnejša Amalasunta), ki je izkoristil boj za oblast pri Ostrogotih in po vojni z Vandali v želji po ponovnem zavzetju zahodnega dela cesarstva napadel Italijo in uničil ostrogotsko kraljestvo.

Atalarik je bil ob Teoderikovi smrti star deset let in zato ni mogel vladati samostojno. Regentstvo je prevzela njegova mati Amalasunta. Prva štiri leta Atalarikove vladavine so Ostrogoti preživeli brez vojn, leta 530 pa so uspešno odbili napad Gepidov in Herulov, ki so napadli Panonijo. Vojska, ki jo je vodili kasnejši ostrogotski kralj Vitigis, je premagala napadalce in jih zasledovala v Mezijo. Ta vpad na ozemlje bizantinskega cesarstva je pet let kasneje izkoristil Justinijan za napad na Italijo.⁴³

V času Amalasuntinega regentstva pa so se začeli slabšati odnosi med Ostrogoti in Bizancem. Prvi razlog za to je bilo imenovanje Tuluina za poveljnika vojske (s tem je postal senator v Rimu, o čemer pa se regentka ni posvetovala s cesarjem). Pomemben razlog so bile tudi spletke, ki so se dogajale v Raveni. Neki plemiči so Amalasunti odvzeli Atalarika in ga predali vojski, ki naj bi ga vzgojila bolje kot njegova mati (Amalasunta mu je želela zagotoviti klasično izobrazbo, plemiči pa vojaško).⁴⁴ Amalasunta je nameravala zbežati v Konstantinopol, kamor jo je povabil cesar Justinijan, vendar pa je ostala v Raveni. Nadzor nad sinom si je ponovno pridobila tako, da je poveljnike vojske poslala na zahod, kjer so Franki med vojno proti Burgundom zavzeli tudi ostrogotsko mesto Arel. Vsi so v vojni umrli. Da bi utrdila svojo oblast. Imenovala je nove poveljnike, ki je niso ogrožali, spremenila pa je tudi administracijo (npr. Kasiodor je bil v tem času povišan).

Atalarik je leta 534 umrl. Umrl je preden je zavladal samostojno, s tem pa je še več moči pridobila Amalasunta, ki je postala nova ostrogotska kraljica.⁴⁵

Amalasunta je, ker kot ženska ni mogla voditi ostrogotske vojske, za sovladarja imenovala Teodahada, ki je pred tem vladal v Toskani. Obljubiti je moral, da Amalasunto priznava za

⁴³ Wolfram, 334.

⁴⁴ Prav tam, 336.

⁴⁵ Prav tam, 337.

kraljico, ter da bo opravljal le vojaško funkcijo. Kraljica je poskušala ohraniti dobre odnose z Justinijanom, zaradi česar je dovolila bizantinski vojski uporabo Sicilije v njihovi vojni z Vandali, ki je potekala med letoma 533 in 534. Vendar pa so se v odnosu pojavili problemi, ko so Ostrogoti na Siciliji zavzeli vandalsko mesto Lilibeum z okolico, in ko so v Neaplju sprejeli bizantinske dezertarje.⁴⁶ V letu 534 so poskušali rešiti spore, vendar se je takrat Teodahad odločil, da bo vladal sam in je dal Amalasunto zapreti, kar je bil eden od razlogov za začetek gotskih vojn.

Vojna se je začela leta 535. Justinijan je Ostrogote napadel z vzhoda (Iz Ilirika je napadel general Mundo, ki je že leta 530 neuspešno napadel Panonijo) in juga (vojska, ki je uničila vandalsko državo se je preusmerila na Sicilijo in v južno Italijo).⁴⁷ Poskušal se je povezati tudi s Franki, ki pa so ga zavrnil. Takoj po napadu je Teodahad začel pogajanja s cesarjem, da bi lahko ostal kralj. Prepustil bi jim Sicilijo in se odpovedal nekaterim svojim pravicam, oblast nad senatorji in škofi bi predal Bizancu, ne bi več imel pravice, da jim zaseže premoženje in odpovedal bi se imenovanju patricijev, cesarju pa bi plačeval tudi letni davek. V tajnih pogajanjih je ponudil celo svoj odstop in odhod v Konstantinopol, ampak mu je Justinijan namesto tega ponudil ostrogotsko kraljestvo v Italiji pod vodstvom cesarja.⁴⁸ Pogajanja so potekala celo zimo, spomladi naslednjega leta pa se je uprla cesarska vojska v Kartagini, Ostrogoti so premagali Mundovo vojsko v Dalmaciji, Teodahad je preklical svojo ponudbo cesarju in vojna se je nadaljevala. Belizar, ki je vodil bizantinsko vojsko na Siciliji, je končal upor v Kartagini in se izkrcal na jugu Italije, ker se mu je predal del ostrogotske vojske, že pred tem pa je nova cesarska vojska zavzela Dalmacijo. Belizar je na resen odpor naletel šele pri Neaplju, ki ga je začel oblegati. Teodahad je z vojsko odšel iz Ravene in se ustavil pri Rimu, kjer je želel pričakati Belizarja. Medtem je Neapelj padel, Bizantinci so ga opustošili, zaradi česar je novembra 536 prišlo v ostrogotski vojski do upora, v katerem je bil Teodahad ubit, za novega kralja pa je bil izbran Vitigis.⁴⁹

Vitigis je bil prvi ostrogotski kralj, ki ni izhajal iz klana Amalov. Za kralja ga je izbrala ostrogotska vojska v skladu z običaji, ker ni bilo več nobenega amalskega naslednika Teoderika Velikega. Takoj po prevzemu oblasti se je z vojsko odpravil v Raveno, ker se je utrdil na oblasti tako, da se je poročil s Teoderikovo vnukinjo, v dogovoru s Franki je nehal ščititi Alemane in druga ljudstva v Alpah, Frankom je prepustil ostrogotski del Galije, plačal

⁴⁶ Wolfra, 338.

⁴⁷ Prav tam, 339-340.

⁴⁸ Prav tam, 340.

⁴⁹ Prav tam, 342.

pa jim je tudi tribut.⁵⁰ Z vojniki, ki so prišli iz Galiije, je imel večjo vojsko kot Bizantinci in odpravil se je proti Rimu, kjer se je ustavil Belizar. Mesto je oblegal celo leto. V tem času je z diplomacijo poskušal doseči premirje s cesarjem in Belizarjem, ampak mu ni uspelo. Ostrogotska vojska je utrpela hude izgube, bizantinska pa se je okrepila in del te vojske je zasedel mesto Rimini, blizu Ravene.⁵¹ Vitigis se je moral umakniti nazaj v Raveno, del vojske pa je pustil v trdnjavi Osimo, južno od Ancone. Bizantinci so začeli Osimo oblegati spomladi leta 539, izkrcali pa so se tudi v Genovi in zavzeli Milano, ki so ga nato Ostrogoti s pomočjo Burgundijcev ponovno zavzeli. Novo grožnjo Vitigisu je predstavljal Narses, ki je iz Dalmacije prišel v severno Italijo, vendar ga je Justinijan hitro odpoklical nazaj v Konstantinopel, ker je slabo sodeloval z Belizarjem, zaradi česar so Bizantinci izgubili Milano. Istega leta so v severno Italijo vdrl Franki in napadali Ostrogote in Bizantince ter se po nekaj mesecih umaknili. Vitigisu so naslednje leto ponudili, da bodo uničili Belizarjevo vojsko v zameno za polovico Italije, vendar jih je ostrogotski kralj večkrat zavrnil. Po odhodu Frankov se je vojna nadaljevala. Vitigis je poskušal na pomoč poklicati Langobarde, ki pa so ga zavrnil, poslance je poslal celo v Perzijo, da bi preusmeril del bizantinske vojske na vzhod.⁵² Konec leta 539 je Osimo padel, Belizar je začel oblegati Raveno, v Liguriji pa se je ostrogotska vojska predala. Med obleganjem Ravene so se začela pogajanja med Vitigisom in Justinijanom. Cesar je Vitigisu ponudil kraljestvo v severni Italiji (med reko Pad in Alpami). Ostrogotski kralj je želel sprejeti ponudbo, vendar Belizar ni hotel podpisati takšnega premirja in pogajanja so propadla. Zaradi hude lakote v Raveni (med obleganjem je zgorela žitnica) se je Vitigis maja leta 540 brezpogojno predal Belizarju.

Po predaji Vitigisa je severno od reke Par izbruhnil ostrogotski upor. Nekatera mesta (npr. Pavia) je še vedno nadzorovala ostrogotska vojska, ki je izbrala novega kralja – Hildebada, da je zavladal v Pavii. Že pred imenovanjem Hildebada so Goti ponudili Belizarju, da bi postal njihov kralj, ali pa novi zahodni cesar, vendar jih je zavrnil, tako kot kmalu po Hildebadovem imenovanju za kralja.⁵³ Belizar je odšel nazaj v Konstantinopel, vojna pa se je začela znova. Novo ostrogotsko kraljestvo je bilo sicer sprva omejeno na ozemlje med Pavio in Verono, njihova vojska je bila majhna, vendar je začelo bizantinsko vojsko po odhodu Belizarja zapuščati vedno več vojakov, Hildebadu pa so se pridružili številni Ostrogoti, ki jih je Belizar izselil iz Ravene. Hildebad je razširil svoje kraljestvo na celotno severno Italijo, severno od

⁵⁰ Wolfram, 343-344.

⁵¹ Prav tam, 345.

⁵² Prav tam, 347.

⁵³ Prav tam, 350

reke Pad. Njegova prva pomembna zmaga je bila zavzetje Trbiža, kjer so bili edini bizantinski vojaki severno od reke Pad. V novi državi je kmalu prišlo do nesoglasji med Ostrogoti in drugimi ljudstvi na tem ozemlju, ki jih je vodil rugijski vodja Erarik. Hildebad je bil umorjen, Erarik pa je postal novi kralj eno leto po ostrogotski kapitulaciji.⁵⁴ Želel se je pogajati s cesarjem, da bi priznal njegovo državo, vendar ga Justinijan ni jemal resno. Pet mesecev so se Ostrogoti upirali Rugijcem, ubili Erarika in za novega kralja imenovali Hildebadovega nečaka Totilo.

Leta 541 je ostrogotski kralj postal Totila. Vladal je enajst let in v tem času osvojil in izgubil večino Italije, njegova vojska pa se je borila tudi v Dalmaciji in na Sardiniji, Korziki ter Siciliji. Wolfram deli njegovo vladavino na tri obdobja:

- V prvem obdobju od jeseni 541 do pomladi 543 je Totila dvakrat premagal bizantinsko vojsko (sprva 11000 Bizantincev proti 5000 Ostrogotom, po bitki pri Mugellu pa se je ostrogotska vojska povečala na več kot 20000 vojakov). Po tem, ko je prvič premagal Bizantince, je napadel in opustošil južno Italijo in zavzel tudi Neapelj. Mesta, ki so sodelovala z bizantinsko vojsko, je uničil.⁵⁵
- Po porazu pri Mugellu je bizantinska vojska razpadla na več manjših delov. Vojna se je v drugi fazi nadaljevala tako, da je Totila zavzel več mest med Raveno in Rimom in oblegal Rim. V Italijo se je vrnil tudi Belizar, ki pa ni uspel zbrati večje vojske. Poskušal je ubraniti Rim, vendar so vojaki, ki dalj časa niso prejeli plače, odprla vrata Ostrogotom. Da bi se zavaroval pred bizantinskim napadom preko Istre je Totila Frankom predal Benečijo v zameno za zaščito, začel pa se je tudi pogajati z Justinijanom, vendar neuspešno. Rim je moral zapustiti, ker se je bizantinska vojska usmerila proti Raveni. Leta 547 je ponovno poskušal zavzeti Rim, tokrat neuspešno. Totila se je povezal z Vizigoti, ki so naslednje leto napadli Bizantince in doživeli hud poraz. Istega leta je Justinijan odpoklical Belizarja iz Italije, čemur je naslednje leto sledi ostrogotski napad na Dalmacijo. Leta 549 je ponovno začel oblegati Rim, ga po pol leta ponovno zavzel in ga, za razliko od prvič, opustošil. Ustanovil je novi senat in poslal nove poslane k Justinijanu. Ostrogoti bi se odrekli Siciliji in Dalmaciji, vladali pa bi v Italiji. Justinijan je dal poslane zapreti, ne da bi jih sprejel. Posledično je Totila leta 550 ponovno napadel Dalmacijo in tudi Sicilijo.⁵⁶

⁵⁴ Wolfram, 352.

⁵⁵ Prav tam, 354-355.

⁵⁶ Wolfram, 355-358.

- Tretje obdobje vključuje konec vojne in Totilovo smrt. Že leta 550 je Justinijan izbral novega poveljnika vojske v Italiji – Germana, ki se je poročil s Teoderikovo vnukinjo in bivšo Vitigisovo ženo. Vendar pa je že naslednje leto umrl v današnji Sofiji, nasledil pa ga je Narses. Leta 552 so Bizantinci Italijo napadli s severa. Ker so ceste nadzorovali Franki in Ostrogoti, je Narses svojo vojsko (okoli 30000 vojakov) peljal ob obali, česar branilci, zaradi terena (veliko močvirij), niso pričakovali. Istočasno so napadli tudi jugovzhod Italije in Totila se je moral umakniti proti severu. Vojski sta se spopadli pri Busta Gallorumu (Galska grobnica). Ostrogoti so izgubili, Totila pa je med bitko umrl. Po bitki je novi (in zadnji) ostrogotski kralj postal Teja, ki je bil eden od poveljnikov v vojski. Po bitki je odšel v Pavio, kjer so ga oklicali za kralja, tri mesece kasneje, oktobra 552 je bil Teja poražen v bitki pri Mons Lactariusu (Mlečna gora). Ostanke ostrogotske vojske po tem porazu niso več imenovali novega kralja. Skupaj s Franki in nekaterimi drugimi ljudstvi so se upirali Bizantincem do leta 555, ko so se vsi do končno predali. Takrat je bila frankovska vojska pri Kapui uničena, večina Frankov v Benečiji pa je umrla v izbruhu kuge.⁵⁷

Po smrti Teoderika Velikega je njegova država počasi razpadla. Notranji boji za oblast med regentko, in kasneje kraljico, Amalasunto in številnimi ostrogotskimi plemiči so oslabili Italijo. Po uspešni vojni proti Vandalom v severni Afriki se je bizantinski cesar Justinijan odločil še za napad na Ostrogote v Italiji. Vojna je trajala od leta 535 do dokončne predaje zadnjih ostankov ostrogotske vojske leta 555. V tem času se je na ostrogotskem prestolu zamenjalo pet kraljev, Italija je bila opustošena in ponovno vključena v (Vzhodno) Rimsko cesarstvo. Po letu 555 Ostrogoti niso več ustanovili svoje države in Italija je ostala pod bizantinsko oblastjo do prihoda Langobardov leta 568.

⁵⁷ Prav tam, 358-361.

8. DRUŽBENI ODNOSI V OSTROGOTSKI ITALIJI

Zahodno rimsko cesarstvo je propadlo že pred prihodom Teoderika Velikega v Italijo. Po zmagi nad Odoakrom je moral ponovno vzpostaviti normalno delovanje države na tem območju. Da bi si olajšal vladanje in preprečil upiranje lokalnega prebivalstva, se je naslonil na rimsko pravo. Družbo je razdelil na dva večja dela: civilno prebivalstvo, ki so ga predstavljali Rimljani, in vojsko, ki so jo sestavljali Ostrogoti in naj bi varovala normalno delovanje države.⁵⁸ Pri vladanju je uporabljal tudi nekatere uradnike, ki so delovali že v prejšnjih režimih, eden od njih je bil npr. Kasiodor, ki je bil eden pomembnejših uradnikov v Teoderikovi državi (Kasiodorjeva Pisma so tudi eden od virov, s katerimi Amory opisuje družbene odnose v ostrogotski Italiji).

Tako kot družba so bila ločena tudi sodišča: civilistom oz. Rimljanom je sodil sodnik (*iudex Romanus*), Ostrogotom pa vojaški sodnik (*comes Gothorum*), ki sta bila tudi civilna in vojaška upravnika provinc oz. mest.⁵⁹ V primeru spora predstavnikov obeh družbenih skupin je sodilo vojaško sodišče. Namen delitve na Rimljane in Gote je bil, da je ljudem predstavil naloge, ki sta ju skupini imeli – Goti so vojaško branili rimsko državo v Italiji, Rimljani pa so ji zagotavljali vse, kar so potrebovali za uspešno obrambo (davki, hrana ...). S tem, ko se ostrogotska država naslonila na rimsko pravo, Goti niso bili več barbari, ampak zaščitniki rimske države.⁶⁰

Vojska Je imela poleg varovanja države pred zunanjimi sovražniki tudi nalogo ščititi svobodo (*libertas*) prebivalcev Italije, ki jo je predstavljal senat v Rimu in borba za *utilitas* (boj za blaginjo ljudi), kar je bila prvotno naloga cesarja, s čimer je Teoderik poslabšal odnose s Konstantinoplom.⁶¹

Obe družbeni skupini je povezoval kralj, ki je v eni osebi združeval funkcijo vrhovnega poveljnika vojske in voditelja rimske države. S svojim uspešnim vladanjem si je zagotovil občudovaje ljudi v Italiji in izven nje. Eden od senatorjev je dodal kipu Teoderika napis *augustus* oz. cesar, medtem ko so njegove sodobnike v drugih zahodnih kraljestvih označevali z izrazom *rex* oz. kralj, v primeru cesarja pa *rex Romanorum* ali pa *basileus*.⁶²

⁵⁸ Patrick Amory, *People and identity in Ostrogothic Italy, 489-554*. (Cambridge, 1997), 46-49.

⁵⁹ Amory, *People and identity*, 50-53.

⁶⁰ Amory, 54.

⁶¹ Prav tam, 55.

⁶² Prav tam, 59.

Zakoni, ki so veljali za Rimljane in Ostrogote so veljali tudi za druge družbene in verske skupine. Zakone je npr. Teoderik Veliki uporabil kot osnovo za izvajanje verske strpnosti do Judov v Italiji in jih ni preganjal.⁶³ Svojo povezanost z Rimom je Teoderik uporabljal tudi v zunanji politiki do drugih barbarskih kraljestev. Imel se je za pripadnika rimske družbe in je zato na kralje sosednjih držav gledal kot manjvredne.

V zadnjih letih svoje vladavine je Teoderik prišel v spor z nekaterimi plemiči v Italiji. Zaradi tega se je odnos med Teoderikom in njegovimi nasledniki ter Rimljani poslabšal, kar je oteževalo delovanje strogotske države po smrti Teoderika Velikega.

Poleg Kasiodorjevih Pisem je družbo opisoval tudi t. i. Teoderikov edikt. Edikt je, tako kot Pisma, opisoval razdelitev družbe na Rimljane in Gote, versko strpnost do katolikov in Judov, vendar pa je bil glavni pogoj za uspešno delovanje družbe v Italiji sožitje med Rimljani in Goti. Zakone so morali spoštovati vsi, ne glede na družbeni položaj, finančni položaj ali vero. Avtorstvo edikta so najprej pripisali Teoderiku Velikemu, vendar pa ga je raziskovalec Pietro Rasi v petdesetih letih prejšnjega stoletja označil za ponaredek iz šestnajstega stoletja.⁶⁴

Po Teoderikovi smrti je prišlo do sprememb v italijanski družbi. Obe družbeni skupini sta se začeli med seboj prepletati, vedno več je bilo prehodov, predvsem iz vojaškega v civilni del in s tem večjega povezovanja obeh delov. Oblikovalo se je novo ostrogotsko ljudstvo, ki ga je poosebljal amalski klan, med gotskimi vojnami, pa je vedno večjo veljavo začela pridobivati vojska, ki je imenovala tudi več kraljev.⁶⁵ Nekateri rimski uradniki, ki jih je imenoval Teoderik so v času njegovih naslednikov družbeno zelo napredovali. Eden od njih je bil Liberij, ki je pod Teoderikom zasedal različne vojaške funkcije, po njegovi smrti pa je zaradi mladoletnosti kralja postal vrhovni poveljnik ostrogotske vojske (*patricius praesentalis*), v času vladanja Teodahada pa je, med napotitvijo v Bizanc, prestopil na stran cesarstva, drugi pa je bil Vitigis, ki se je preko vojske povzpел od Teoderikovega vojaškega svetovalca, do tega, da je postal kralj.

Po začetku gotških vojn sta si obe strani prizadevali pridobiti naklonjenost prebivalstva v Italiji. Zaradi prehajanja gotških vojakov v civilno življenje in obratno pri Rimljanih je bilo prebivalstvo neenotno, pri obeh vojskah pa je prihajalo tudi do številnih dezertacij. Ostrogoti so skušali pridobiti naklonjenost prebivalstva, tako da so jih spominjali, kako dober kralj je bi

⁶³ Amory, 60.

⁶⁴ Prav tam, 79-87.

⁶⁵ Prav tam, 152.

Teoderik, Bizantinci so jih prepričevali z idejami o enotnem cesarstvu, podporo pa so imeli tudi pri papežu, ki je zagovarjal idejo, da bi kot katoliki morali biti del cesarstva.⁶⁶ Zaradi velike raznolikosti prebivalstva je vojna trajala zelo dolgo, prebivalstvo je močno trpelo in Italija je bila opustošena v skoraj dvajset let trajajoči vojni.

Na družbo v ostrogotski Italiji je pomembno vplivala tudi religija. Ostrogoti, ki so prišli v Italijo, so bili večino arijanci. Ta krivoverska oblika krščanstva se je razvila na začetku četrtega stoletja v Egiptu in se razširila po celotnem cesarstvu.⁶⁷ Celo nekateri rimski cesarji so bili arijanci. Nova oblika krščanstva se je razširila tudi do severne meje cesarstva na Donavi. Arijanstvo so uporabili za pokristjanjevanje Gotov na drugi strani Donave. Prvi kristjani so h Gotom prišli z gotskimi vpadi čez Donavo, kjer so jih ujeli kot sužnje in odpeljali s seboj. Potomec teh ujetnikov je bil tudi Ulfilas, najpomembnejši gotski misijonar, ki je bil tudi arijanec. Goti so kristjane sprva preganjali, počasi pa se je nova vera začela širiti med njimi. K temu je pripomogla tudi Biblija, ki jo je v gotski jezik prevedel Ulfilas. To je bil tudi prvi poskus zapisa gotskega jezika. Istočasno se je arijanstvo širilo tudi po cesarstvu, čeprav je bilo od koncila v Nikeji in v Konstantinoplu prepovedano. V petem stoletju se je ohranilo predvsem na Balkanu in v Italiji, kamor so prišli tudi Ostrogoti. Na njihovo vero ni vplival le Ulfilasov nauk, ampak tudi že obstoječa arijanska infrastruktura v Italiji in na Balkanu.

Teoderik Veliki je bil arijanec, vendar pa ni zagovarjal ideje, da je arijanstvo gotška religija. Tega ni želel storiti, saj je bil tudi del njegove vojske, ter del njegove družine (med drugim tudi njegova mati) katoliški. Arijanci so bili v Italiji manjšina, zato si je Teoderik prizadeval za toleranten odnos med obema verama. Arijanska Cerkev je kljub temu samo sebe imenovala gotška Cerkev (to so storili tudi zato, ker so se navezali na Ulfilasa, ter zato, ker so prav oni pokristjanili Gote).⁶⁸ S tem so želeli pokazati, da k njim spadajo vsi arijanci v Italiji. Podobno je storila tudi rimska Cerkev, ki se je začela imenovati katoliška Cerkev, k njej pa naj bi spadali vsi katoliki na svetu, ne le v Italiji.⁶⁹ Teoderik je sprejel tudi več zakonov, ki so dovoljevali spreobrnitev iz arijanstva v katolištvo, obratno pa ne, v sporih med Cerkvama v

⁶⁶ Amory, 165-168.

⁶⁷ Maurice Wiles, *Archetypal heresy Arianism through the Centuries* (Oxford, 1996), 1.

⁶⁸ Amory, 257.

⁶⁹ Prav tam, 261.

Rimu in Konstantinoplu je podpiral rimsko Cerkev, prizadeval si je za mirno sožitje med obema verama.⁷⁰

Šele Bizantinci so tik pred začetkom gotskih vojn poskušali uničiti to ravnovesje med arianstvom in katolištvom v Italiji. Če je prej katoliška Cerkev ignorirala arijance, so zdaj postali do njih sovražni. Tako so v Italiji nastale nove težave.

Vsaj v času Teoderika Velikega pa arijanci niso bili preganjani. Kralj je, kot predan vernik kazal svojo pobožnost z donacijami »gotski«⁷⁰ Cerki, pod njegovim vodstvom pa so, povsod kjer so se naselili Ostrogoti, postavili številne arijanske cerkve. Nekatere od njih so se v Raveni in Rimu ohranile do danes.

⁷⁰ Amory, 258.

7. TEODERIKOV ODNOS DO SENATA

Za normalno delovanje ostrogotske države je bil ključen odnos kralja do rimskega senata, ki je obstajal že od ustanovitve rimske republike. Da bi ohranil mir v svojem kraljestvu, je Teoderik izdal posebne zakone za Rimljane in za Gote, s čimer je pomiril rimsko prebivalstvo v Italiji. Ohranil je tudi senat v Rimu, ki je bil po odstavitvi zadnjega cesarja na zahodu predstavnik avtohtonega prebivalstva. Teoderik Veliki je senat obdržal, vendar pa je imel nad njim nadzor. Vladal je on, njegove odločitve je potrjeval senat, o njih pa jih je Teoderik sproti obveščal. Ob prevelikem zanemarjanju senata bi se lahko vodilne rimske patripcijske družine povezale v upor proti Teoderiku ali pa skušale doseči tujo intervencijo v Italiji, s strani Bizanca ali katere druge barbarske države na zahodu. Za uspešno vladanje v Italiji se je kralj lahko zahvalil izobrazbi, ki jo je pridobil v Konstantinoplu, v času, ko je bil tam v vlogi talca. Tam se je naučil vladati Rimljanom, svojo oblast nad Ostrogoti pa si je zagotovil z uspešno vojaško politiko.

Glavni vir za ugotavljanje odnosa med kraljem in senatom je Kasiodor, ki je bil med glavnimi Teoderikovimi svetovalci. Napisal je zgodovino Ostrogotov, v imenu kralja pa je pisal tudi njegova pisma, ki so se ohranila; tudi rimskemu senatu. Kasiodor je nadaljeval tradicijo svojih prednikov, ki so vse od njegovega pradedka naprej opravljali pomembne državniške službe v Zahodno rimskem cesarstvu ter kasneje pod Odoakrom in v ostrogotski državi.⁷¹ Hodkin je zapisal, da se je Kasiodor rodil leta 480 v Squillaceju v južni Italiji.⁷² Po izpolnjenem klasičnem izobraževanju je, v starosti dvajset let postal svetovalec svojega očeta, ki ga je Teoderik imenoval za pretorianskega prefekta. Po danem govoru o Teoderiku je ta povišal Kasiodorja v kvestorja, enega svojih svetovalcev na dvoru. Tako kot Teoderik si je tudi Kasiodor prizadeval za sožitje gotske in rimske kulture. Imel je velik vpliv na politiko ostrogotske države, sprva kot kvestor, leta 514 pa je postal konzul za zahodni del cesarstva.⁷³ Pomembno vlogo je imel tudi pri ohranitvi senata v Rimu. Prizadeval si je za njegovo večjo veljavo v Italiji, ob tem pa poudarjal, da je podrejen kralju. Pred Teoderikovo smrtjo se je Kasiodor umaknil z dvora, v času, ko je Teoderik spremenil svojo politiko do katolikov. Vrnil se je v času regentstva Amalasunte in postal magister officiorum, ki je vodil javno upravo v ostrogotskem kraljestvu. Ponoven napredek v politiki je doživel, ko je dosegel najvišjo možno funkcijo, ki jo je lahko opravljal – funkcijo pretorianskega prefekta. Takrat je bil star

⁷¹ Thomas Hodkin, *The letters of Cassiodorus being a condensed translation of the Variae Epistolae of Magnus Aurelius Cassiodorus Senator*. 1-5.

⁷² Hodkin, *The letters of Cassiodorus being a condensed translation of the Variae Epistolae*. 7 in 9-10.

⁷³ Hodkin, 25.

triinpetdeset let.⁷⁴ Na položaju je ostal do konca gotskih vojn in prihoda Bizantincev v Italijo. Po upokojitvi se je umaknil v samostan.

Kasiodor je v Teoderikovem imenu pisal senatu ob različnih priložnostih: ob imenovanju novih senatorjev, ko je kralj izrazil pričakovanje, da ga bodo njegovi novi kolegi sprejeli prijazno; ob imenovanju novih uradnikov, ko je opisoval dobre lastnosti posameznika, ki ga je imenoval na novo mesto, npr. ob napredovanju Artemidorusa, ki se je namesto dotedanje službe na bizantinskem dvoru odločil, da bo rajši ostal na ostrogotskem dvoru; pisal jim je tudi, ko senatorji niso plačali davkov, takrat je v pismu izrazil zaupanje, da bodo bogate rimske družine plačale svoj davek, ki so ga medtem morali prevzeti revnejši prebivalci, v enem ali več obrokih;⁷⁵ leta 511 je Teoderik pisal cesarju v Konstantinopel in senatu v Rim, da bo imenoval za naslednje leto na mesto konzula Feliksa in je pohvalil njegove dobre lastnosti;⁷⁶ tudi ob izsuševanju močvirja ob Via Appiji so senatorji prejeli pismo, v katerem jih je Teoderik prosil, naj imenujejo komisijo, ki bo preučila območje izsuševanja;⁷⁷ opozoril jih je tudi na zanemarjanje infrastrukture v okolici Rima – ljudje so preusmerjali vodo iz akvaduktov, da je poganjala mline, ravno obnovljeni templji in zgradbe so ponovno propadali ... zato je Teoderik imenoval nadzornika, ki bi pregledal stanje, senatorje pa opomnil, da bi ga morali oni opozoriti na situacijo in da naj nadzorniku pomagajo;⁷⁸ Imenoval je tudi novega poveljnika v Rimu, ki je prvotno izhajal iz vrst senatorjev, se uveljavil v Galiji, zdaj pa ga je Teoderik poslal v Rim, kjer naj bi srkbel za red in mir.⁷⁹ Ob imenovanju novega kvestorja je opisal tudi lastnosti, ki naj bi jih po njegovem mnenju, imel dober kvestor;⁸⁰ poslal jim je tudi opis dobrih del Kasiodorjevih prednikov prejšnjih treh generacij, ob njegovem napredovanju. Pomembno pa je bilo tudi pismo senatu, v katerem jim je Teoderik naročil naj umirijo nasilje, ki je potekalo zaradi rivalstva med tekmovalci v Cirkusu.⁸¹

⁷⁴ Hodkin, 39-40.

⁷⁵ Prav tam, 184.

⁷⁶ Prav tam, 173.

⁷⁷ Prav tam, 188 in 189.

⁷⁸ Prav tam, 213 in 214.

⁷⁹ Prav tam, 238.

⁸⁰ Prav tam, 267, 268.

⁸¹ Prav tam, 161.

8. Ravena

Ravena je bila pomembno mesto v Rimskem cesarstvu že od časa cesarja Avgusta, ki je mesto prek kanalov povezal z reko Pad, zgraditi pa je dal tudi pristanišče. S tem pristaniščem in njegovim ladjevjem je Ravena nadzorovala pomorsko trgovino v Jadranu. Pomen mesta se je še povečal, ko je cesar Honorij leta 402 prenesel sedež Zahodnega rimskega cesarstva iz Milana v Raveno. Bila je tudi prestolnica ostrogotske države in kasneje, ko so Italijo zavzeli Bizantinci, tudi ravenskega eksarhata. V času, ko so v Italiji vladali Ostrogoti, so bile v Raveni zgrajene številne stavbe, ki so vidne še danes.

Prva pomembnejša stavba, ki se je v Raveni ohranila do danes, je bila zgrajena že v prvi polovici 5. stoletja. Grobnica Gale Placidije (ki v njem sicer ni pokopana) je grajena iz opeke in v notranjosti bogato okrašena. Polna je mozaikov, ki prikazujejo eno glavnih idej krščanstva – odrešitev.⁸² Kupola grobnice je prekrita z zvezdami in temnomodrim ozadjem.

Gradnja bazilike San Vitale se je začela leta 525, v času, ko je v Raveni še vladal Teoderik Veliki, dokončana in posvečena pa je bila leta 548, ko so Italijo že zasedli Bizantinci. Najpomembnejši element bazilike sta mozaika, ki prikazujeta dvor cesarja Justinijana in cesarice Teodore. Dodana sta bila po bizantinski osvojitvi Italije, že pred tem pa so bili narejeni mozaiki s prizori iz Stare zaveze.⁸³

V Raveni stojita tudi krstilnici, ki so ju uporabljali katoliki in arijanci. Prva stoji ob katedrali in je bila zgrajena že sredi 5. stoletja, druga pa je bila zgrajena v času Teoderika, konec 5. stoletja. Katoliška krstilnica je po načinu gradnje podobna grobnici Gale Placidije (grajena iz opeke z bogato notranjo okrasitvijo). Podobnosti, med arijansko in katoliško vero, so vidne tudi v arijanski krstilnici. Tako v katoliški kot v arijanski krstilnici je v kupoli prikazan Jezusov krst.⁸⁴

Najpomembnejša cerkev, zgrajena po naročilu Teoderika Velikega, je Sant Apollinare nuovo. Dokončana je bila na začetku 6. stoletja. Sprva je bila cerkev arijanska, po prihodu Bizantincev pa so jo, tako kot številne druge arijanske cerkve, preuredili v katoliško cerkev.⁸⁵ Mozaiki v cerkvi so narejeni v treh nivojih in so pomembni ker se v njih vidita dva različna sloga (zgornja dva nivoja sta nastala istočasno s cerkvijo, tretji pa približno petdeset let

⁸² Antonio Paolucci, Ravenna. 7.

⁸³ Paolucci, 10.

⁸⁴ Prav tam, 16-18.

⁸⁵ Prav tam, 19.

kasneje).⁸⁶ Starejša nivoja mozaikov prikazujeta življenje Jezusa in prerokov, mlajši pa mučenike.

Teoderikova grobnica stoji na obrobju Ravene. Zgrajena je iz istrskega kamna, njena znamenitost pa je njena streha. Narejena je iz enega kosa kamna, težka tristo ton in spominja, gledano od spodaj na vojaško čelado ali pa na streho šotor, kot spomin na selitve Ostrogotov.⁸⁷ Teoderikove kosti so, najbrž, iz grobnice umaknili Bizantinci, ko so zavzeli Italijo. Avtor knjige poudarja, da ne moremo vedeti, če je sarkofag iz cerkve pripadal Teoderiku ali ne.

Večina pomembnejših stavb v Raveni iz 5. in 6. stoletja si je precej podobnih. Grajene so iz opeke z bogato notranjo okrasitvijo. Cerkev in krstilnica, ki sta bili zgrajeni v času vladanja Teoderika Velikega, sta bili po prihodu Bizantincev preurejeni v katoliški zgradbi.

⁸⁶ Prav tam, 19.

⁸⁷ Prav tam, 26-27.

8. SKLEP

V diplomskem delu sem predstavil oblikovanje Ostrogotov od selitve iz Skandinavije oz. današnje severne Poljske, do njihove naselitve v Italiji. Poleg tega sem predstavil zunanjo politiko, ki jo je vodil prvi ostrogotski kralj v Italiji Teoderik Veliki in njegov odnos do rimskega senata.

V času selitev se je iz prvotno manjšega ljudstva, po združitvah z drugimi ljudstvi in plemeni, ki so se jim pridružila skozi čas (prostovoljno ali neprostovoljno), med rekama Donavo in Donom oblikovalo veliko polietnično gotsko ljudstvo. Tudi po razdelitvi na vzhodne in zahodne Gote se je proces oblikovanja novega ljudstva nadaljeval. Prvotno ostrogotsko ljudstvo iz današnje Ukrajine se je razcepilo že s prihodom Hunov ob koncu četrtega stoletja, nadaljnje cepitve pa so se nadaljevale do sredine petega stoletja, ko sta se na Balkanu uveljavili dve ostrogotski skupini – panonski Ostrogoti in tračanski Ostrogoti, ki so se po letih spopadov združili pod Teoderikom Velikim in se preselili v Italijo, kjer je Teoderik ustanovil svoje kraljestvo.

Na razvoj Teoderikove države je imela velik vpliv njegova zunanja politika. V vojnah s svojimi zahodnimi sosedi je Teoderik Veliki razširil svojo državo v Galijo, današnjo Francijo, oblikoval je obrambni pas okoli Italije, v Alpah, in se razširil proti vzhodu, na račun Bizantincev, v provinco Ilirik.

Pomemben je bil tudi Teoderikov odnos do senata v Rimu, o katerem govorijo tudi ohranjena pisma njegovega svetovalca Kasiodorja. Upoštevanje senata je bilo za obstoj ostrogotske države v Italiji nujno, saj so imele v njem svoje predstavnike vse pomembnejše rimske, patripcijske družine, ki bi lahko, ob nestrinjanju s kraljevo politiko, poskrbele za intervencijo iz katere druge države.

9. VIRI IN LITERATURA

Patrick Amory, *People and identity in Ostrogothic Italy, 489-554*. (Cambridge, 1997)

Peter Heather, *The Goths* (Bodmin, 1996)

Thomas Hodgkin, *The letters of Cassiodorus being a condensed translation of the Variae Epistolae of Magnus Aurelius Cassiodorus Senator* (1886),

<http://www.gutenberg.org/files/18590/18590-h/18590-h.htm> (Dostop: maj 2014)

John Moorhead, *Theoderic in Italy* (Oxford, 1992)

Antonio Paolucci, *Ravenna* (1978)

Maurice Wiles, *Archetypal heresy Arianism through the Centuries* (Oxford, 1996)

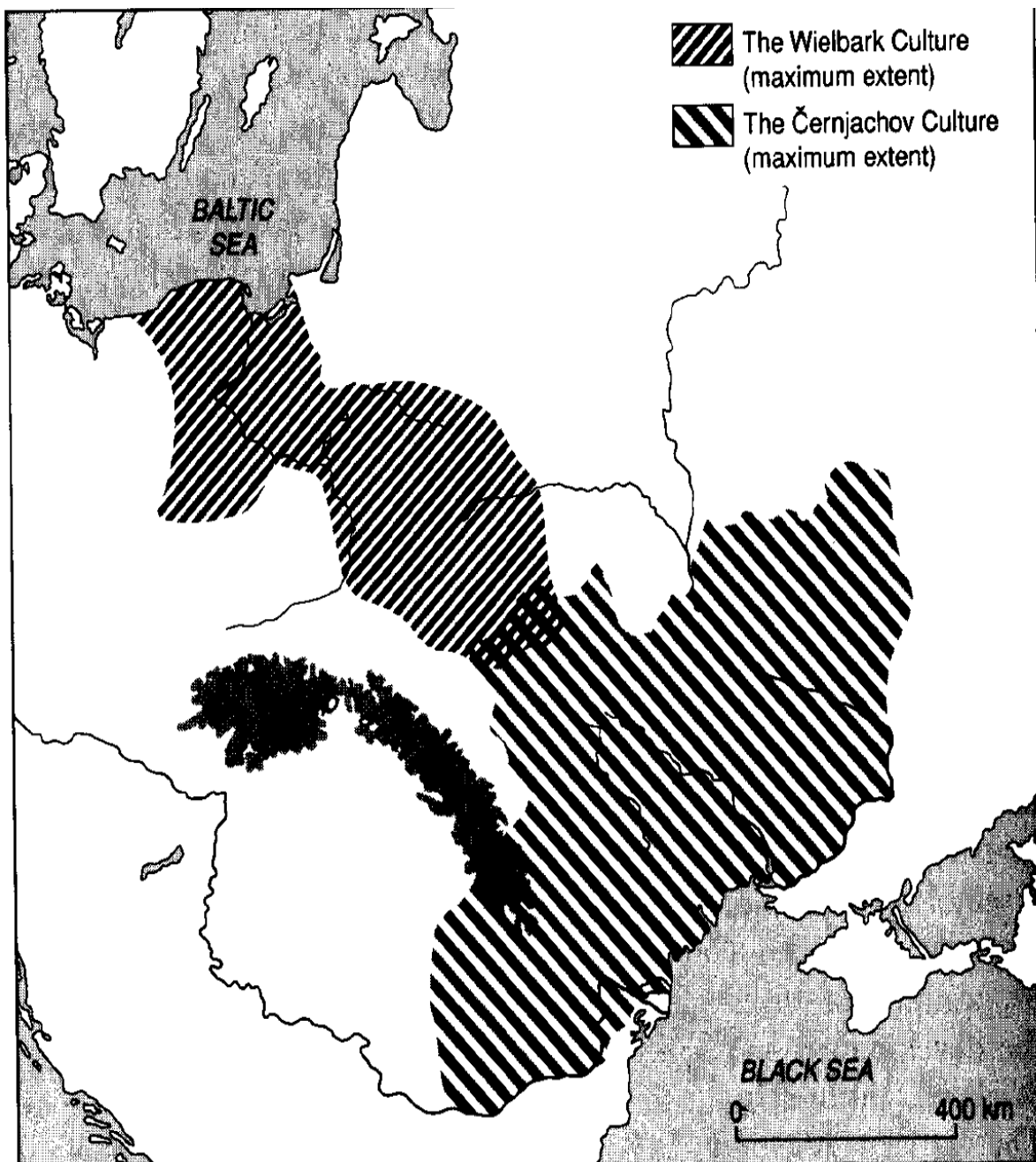
Herwig Wolfram, *History of the Goths* (München, 1979)

<http://recklessbooks.co.uk/#/36-ostrogoths-in-italy/4542502125> (Dostop: maj 2014)

10. ZEMLJEVIDI

Zemljevid 1 (zahodno Sredozemlje leta 534)

Zemljevid 2 (razširjenost kulture Wielbark in Černjachov)

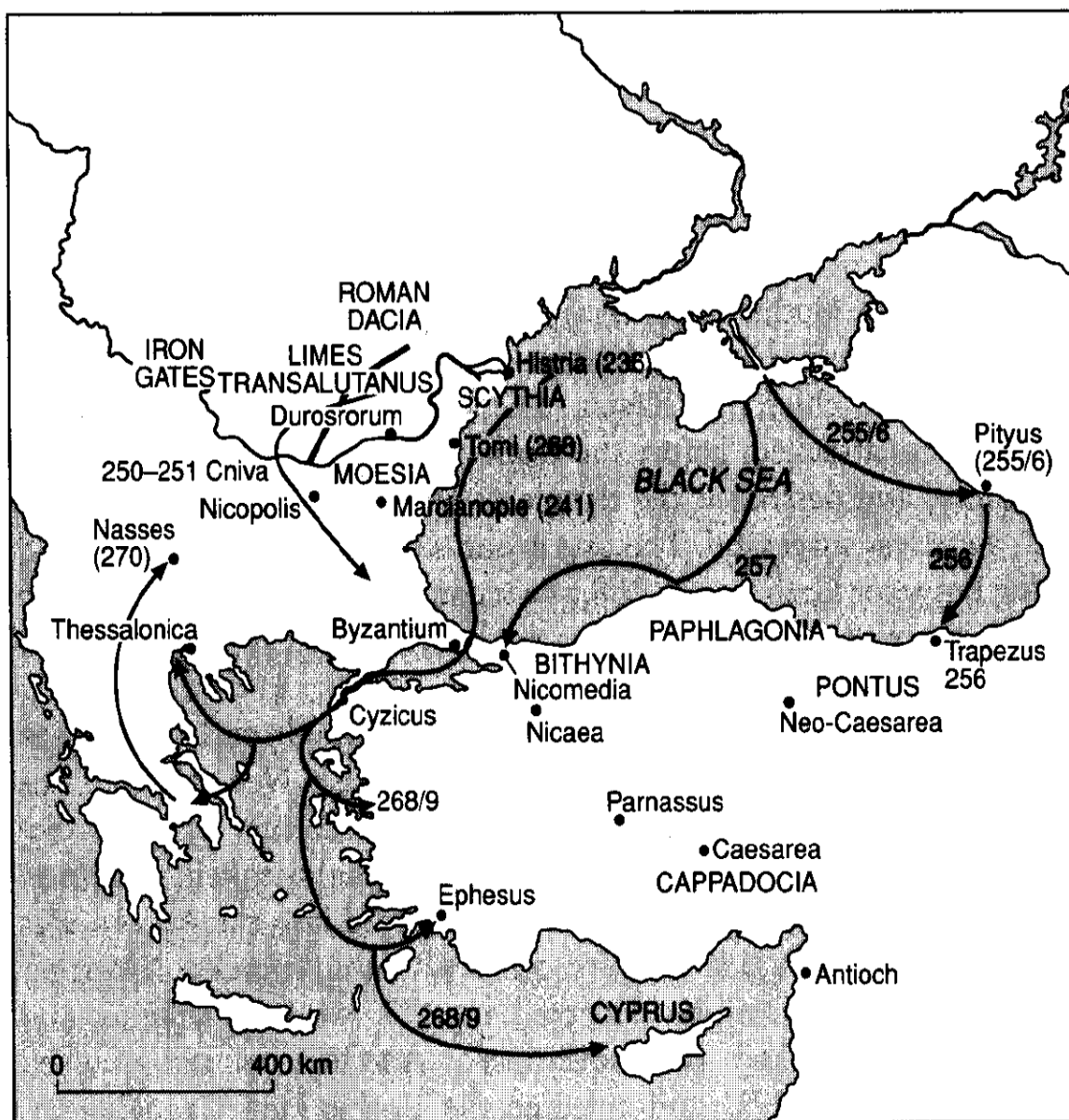

Figure 2.7 Gothic attacks of the third century

Zemljevid 3 (gotski vpadi v tretjem stoletju)

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 30.5.2014

Iztok Stariha
(lastnoročni podpis)

IZTOK STARIHA DIPLOMSKO DELO